

6-майруза: “Озиқ-овқат хавфсизлиги халқаро ташкилотлар тақдим этилаётган озиқ-овқатлар учун гигиеник талаблар”.

Режа:

1. Глобал иқтисодиётда юз бераётган ўзгаришлар ва жаҳон мамлакатларида озиқ-овқат хавфсизлиги масаласи.
2. Озиқ-овқат хавфсизлигини таъминлашда халқаро тажрибалар.
3. Озиқ-овқат хавфсизлигини таъминлашда халқаро ташкилотларнинг мақсад ва вазифалари.
4. Глобал иқтисодиётда ривожланган мамлакатларнинг озиқ-овқат хавфсизлигини таъминлашда халқаро ташкилотларнинг ўрни.

Бирлашган Миллатлар ташкилотининг Озиқ-овқат ва қишлоқ хўжалиги ташкилоти (ФАО) 1945 йилда овқатланиш сифатини яхшилаш, аграр секторда меҳнат унумдорлигини ошириш, қишлоқ ҳолиси яшаш шароитларини яхшилаш ва жаҳон иқтисодий ўсишга таъсир кўрсатиш мақсадида таъсис этилган. ФАО ўз фаолиятини тўрт соҳада олиб боради. Биринчидан, ФАО ахборот тармоғи вазифасини бажаради. Ривожланиш соҳасида мақсадларни амалга оширишга хизмат қилувчи ахборотларни агроном, ўрмон ва балиқ ҳамда қишлоқ хўжалиги мутахассислари, социолог ва иқтисодчилар йиғадилар, таҳлил қиладилар ва тарқатадилар.

Иккинчидан, ФАО ўзининг аъзолари билан қишлоқ хўжалиги соҳасидаги сиёсат, қўллаб қувватлаш, очарчиликни камайтириш ва қишлоқ жойларида ривожланиш миллий стратегиясинияратиш ва қонунчиликни тайёрлаш, режалаштириш фикр алмашади.

Ҳозирги замоннинг мураккаб шароитида ФАО форумида давлат вакиллари тенгма-тенг учрашиб, қишлоқ хўжалиги сиёсатини муҳокама қилиши ва музокаралар олиб бориши мумкин.

Ниҳоят, ахборот ресурслари турли маҳаллий лойиҳаларда ишлатилиши мумкин. Унинг бажарилишида банклар, ривожланган мамлакатлардан йўналтирилувчи молиявий маблағлар сафарбар этилади, ФАО ҳам техник ёрдам, ҳам чекланган молиялаштириш кўрсатади. ФАО ўзининг 184 аъзоси

номидан иш кўради. У минглаб ҳамкорлар-фермер бирлашмаларидан тортиб индивидуал тадбиркоргача, ноҳукумат ташкилотларидан тортиб банкларгача ҳамкорлик қилади.

Фавқулодда ҳолатларда ФАОнинг роли озиқ-овқат ёрдами эмас, балки қишлоқ аҳолисига озиқ-овқат маҳсулоти ишлаб чиқаришни тиклашга кўмаклашишдан иборат.

Озиқ-овқат таъминотининг махсус дастури ривожланаётган мамлакатларда озиқ-овқат маҳсулотларини ишлаб чиқаришни кўпайтириш ва даромадларни оширишга кўмаклашади. Марказ 134 та мамлакатга 1300 та қишлоқ хўжалигини ривожлантириш дастури яратишга ёрдам берди, ташқи молиялаштириш манбаларидан 38 миллиард доллар жалб этилди.

Ҳар икки йилда бир марта конференция ўтказилиб, амалга ошириган ишлар муҳокама қилинади, ташкилот фаолиятининг асосий тамойиллари аниқланади, кейинги йилларда фаолият дастури, бюджети қабул қилинади. Бу конференцияда Бош директор олти йил муддатга сайланади. ФАО бюджети унинг аъзолари томонидан бадаллар кўринишада молиялаштирилади, унинг миқдори конференция томонидан ўрнатилади.

Ҳозирги вақтда ФАО ходимлари 1,5 минг кишини, ёрдамчи персонал 2,2 минг кишини ташкил қилади. Унинг штаб-квартираси Римда жойлашган. Бутун жаҳон озиқ-овқат дастури БМТ тизимида 1963 йилда ташкил этилган жаҳонда йирик гуманитар ташкилот бўлиб, ривожланаётган мамлакатларда очлик ва қашшоқликка қарши курашиш мақсадида ташкил этилган бўлиб, ҳар йили 4 млнга яқин озиқ-овқат маҳсулотлари билан таъминлайди.

Қурғоқчил ҳудудларда қишлоқ хўжалиги тадқиқотлари бўйича халқаро марказ (ICARDA) 1977 йилда ташкил топган бўлиб, бутун дунё бўйича жойлаштирилган 15 та Халқаро стратегик марказларнинг бири ҳисобланади ва халқаро қишлоқ хўжалик тадқиқотлари маслаҳат гуруҳи томонидан қўллаб-қувватланади, ИКАРДА миллий, минтақавий ва халқаро ташкилотлар, ривожланаётган мамлакатларнинг университетлари, нодавлат ташкилотлари ва вазирликлари билан, шунингдек саноати ривожланган мамлакатларнинг

илғор илмий-тадқиқот институтлари билан ҳамкорликдаги фаолиятни амалга оширади. Унинг асосий мақсади қашшоқ фермерларни ресурслар билан таъминлаш, илмий тадқиқот натижалари асосида уларнинг муаммоларини ечишдир. Марказнинг таркибида 32 мамлакатдан 600 та мутахассис ишлайди. Унинг фаолияти натижасида кейинги 10 йилда озиқ-овқат маҳсулотларини ишлаб чиқариш жаҳонда 70 фоизга ошди. Марказнинг амалга ошираётган чора-тадбирлари:

- 1) ер-сув ресурслари, хайвонот дунёсини ўзгариб бораётган иқлим шароитларига мослаштириш;
- 2) сув ресурсларини тежаш ва самарали фойдаланиш;
- 3) харажатларни камайтириш ва қишлоқ хўжалиги барқарорлигини ошириш;
- 4) қишлоқ хўжалигини диверсификациялаш;
- 5) чорвачилик учун ем-хашак етиштиришда яйловларни кўпайтириш;
- 6) қишлоқ худудларида аёлларнинг ҳуқуқ ва имкониятларини ошириш.

Аҳолининг санитария-эпидемиологик осойишталиги тўғрисидаги қонун ҳужжатлари ушбу Қонун ва бошқа қонун ҳужжатларидан иборатдир.

Агар Ўзбекистон Республикасининг халқаро шартномасида аҳолининг санитария-эпидемиологик осойишталиги тўғрисидаги Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатларида назарда тутилганидан бошқача қоидалар белгиланган бўлса, халқаро шартнома қоидалари қўлланилади.

3-модда. Асосий тушунчалар

Ушбу Қонунда қуйидаги асосий тушунчалар қўлланилади:

аҳолининг санитария-эпидемиологик осойишталиги — аҳоли соғлиғининг ҳолати бўлиб, бунда инсонга яшаш муҳити омилларининг зарарли таъсири мавжуд бўлмайди ва унинг ҳаёт фаолияти учун қулай шарт-шароитлар таъминланади;

давлат санитария назорати — аҳолининг санитария-эпидемиологик осойишталиги тўғрисидаги қонун ҳужжатлари бузилишларининг олдини олишга, уларни аниқлаш ва бартараф этишга доир фаолият;

инсоннинг яшаш муҳити — инсоннинг ҳаёт фаолияти шарт-шароитларини белгилайдиган объектлар, ходисалар ва атроф-муҳит омиллари мажмуи;

санитария-гигиена тадбирлари ва эпидемияга қарши тадбирлар — юқумли ва паразитар касалликлар пайдо бўлишининг ҳамда тарқалишининг олдини олишга ва уларни бартараф этишга қаратилган ташкилий, маъмурий, муҳандислик-техник, тиббий-санитария чора-тадбирлари ҳамда бошқа чора-тадбирлар;

санитария-эпидемиологик вазият — аҳоли яшаётган муҳитининг ва соғлиғининг муайян ҳудуддаги, кўрсатилган аниқ вақтдаги ҳолати;

санитария-эпидемиология хизмати — аҳолининг санитария-эпидемиологик осойишталиги соҳасидаги фаолиятни амалга оширувчи давлат санитария-эпидемиология назорати марказларини, орттирилган иммунитет танқислиги синдромига (ОИТСга) қарши курашиш марказларини, дезинфекция станцияларини, ўлат, карантин ва ўта хавфли инфекцияларни профилактика қилиш марказларини, илмий-тадқиқот муассасаларини ўз ичига олган ягона тизим;

чекловчи тадбирлар (карантин) — юқумли ва паразитар касалликлар тарқалишининг олдини олишга қаратилган, хўжалик фаолияти ва бошқа фаолиятнинг алоҳида тартибини, аҳоли, транспорт воситалари, юклар ва (ёки) товарлар ҳаракатланишининг чекланишини назарда тутадиган маъмурий, тиббий-санитария чора-тадбирлари ва бошқа чора-тадбирлар;

юқумли ва паразитар касалликлар — инсонга у яшаётган муҳитнинг биологик омиллари таъсир кўрсатиши ҳамда касалликка чалинган инсондан ёки ҳайвондан соғлом инсонга касаллик юқиши мумкинлиги сабабли пайдо бўладиган ва тарқаладиган инсон касалликлари.

Асосий таянч тушунчалар:

Озиқ-овқат хавфсизлигини таъминлашда халқаро тажрибалар, озиқ-овқат хавфсизлигини таъминлашда халқаро ташкилотлар, ФАО, БМТ нинг Озиқ-овқат хавфсизлиги дастури.

Мавзу бўйича саволлар ва топшириқлар:

1. Глобал иқтисодиётда юз бераётган ўзгаришлар ва жаҳон мамлакатларида озик-овқат хавфсизлиги масаласига тавсиф беринг.
2. Озик-овқат хавфсизлигини таъминлашда халқаро тажрибалардан қандай фойдаланиш мумкин?
3. Озик-овқат хавфсизлигини таъминлашда халқаро ташкилотлар ўз олдига қандай мақсад ва вазифаларни қўяди?
4. Глобал иқтисодиётда ривожланган мамлакатларнинг озик-овқат хавфсизлигини таъминлашда халқаро ташкилотларнинг ўрни ҳақида эссе ёзинг.